

તો જગતનો ઇતિહાસ અને તેની સંસ્કૃતિના ભાતીગળ રંગોની નુકસેયીની કરતો ગ્રંથ ‘રાજયરંગ’ પણ તેની પાસેથી મળે! કહો, કહો નર્મદજીનું ભ્રમણ કેવું-કેટલું રહ્યું છે! અને વળી તે કાળની રંગભૂમિને માફક આવે એવાં મંચનક્ષમ નાટકોનો પણ એ રચયિતા રહ્યો છે. ‘કૃષ્ણકુમારી’ કે ‘રામજાનકીદર્શન’ વગેરે તેનાં નાટકો તરત યાદ આવવાનાં.

પૂર્વકાળમાં લિજ્જત ભરેલો લાગતો, ધસમસતી જુવાનીમાં જીવનસાહિત્યને ઉપરતળે કરી મૂકનાર નર્મદે તેના ઉત્તરકાળમાં ‘ધર્મવિચાર’ જેવો મનનપ્રધાન ગ્રંથ આપીને ધર્મ-સંસ્કૃતિ, આપણી પ્રાચીન પરંપરાઓ તેનાં સદ્અંશો અને તેનો પુનરુદ્ધાર કરવાની તેની ધખના તેમાં પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે વાંચવા મળે છે. મણિલાલ નભુભાઈ દ્વિવેદી અને આનંદશંકર ધ્રુવ જેવા આપણા પંડિતયુગના વિદ્વાનોને પણ ઉત્તર નર્મદ પ્રભાવિત કરી ગયો હતો. કોશ-પિંગાળનાં તેનાં કામો જે ભાગ્યે જ એકલે હાથે, ટાંચાં સાધનો વડે થઈ શકે તેવું અઘરું કામ તેણે પોતે કરી બતાવ્યું ને ગુજરાતી ભાષાનો એક મજબૂત પાયો પણ એમ પરોક્ષ રીતે ત્યાં તેણે રચી આપ્યો. આ બંને ગ્રંથો તૈયાર કરવામાં તેણે જે રઝળપાટ કરવો પડ્યો છે, એ વળી એક બીજી સંઘર્ષભરી કથા છે. આજના અભ્યાસી-સંશોધકોએ એ બધામાંથી અવશ્ય પસાર થવું રહ્યું.

‘સાડા દસથી પાંચ સુધી કાઠું કાઠું થાય તેવી બોજરૂપ શિક્ષકની નોકરીના બંધનને ફગાવી દઈ, અચાચકબ્રત લઈને સરસ્વતીમાને ને એમ ગુજરાતી ભાષાના ખોફે માથું માથું મૂકીને રાત-દિન ગુજરાતી ભાષા-સાહિત્ય માટે જ તેણે શ્વાસ ભર્યો હોય તેવું તેની ધ્યેયનિષ્ઠાથી પ્રતીત થઈ રહે છે. તેના સંપાદનો-સંશોધનો પણ એવી કૃતસંકલ્પતાનું જ સુચારું પરિણામ છે.

‘દાંડિયા’ પાક્કિ જવા તેના પત્રથી તેણે જીવનનાં વિવિધ ક્ષેત્રોના સડાને, માણસોની લોભવૃત્તિને, સાહિત્યિક ઘટનાઓને સત્યની એરણ પર મૂકી ચકાસી-તપાસી પ્રકટ કરી છે. ભલભલા ખેરખાં પણ ‘દાંડિયા’થી ડરતા હતા તેવી તેની તેમાં સત્યભક્તિ રહી હતી.

આજે નર્મદ નથી, એમ કહેવા કરતાં આજે જ નર્મદ વધુમાં વધુ સદાકાલની સમયમૂર્તિ બનીને આંખ સામે તરવરે છે. હજી તેની પંક્તિઓ-

સહુ ચલો, જીતવા જંગ, બ્યૂગલો વાગે છે, યા હોમ કરીને પડો ફત્તેહ છે આગે.

પ્રેમશોર્યમાં મગ્ન હાલ કડખેદ બન્યો છે.

વીર સત્ય ને રસિક ટેકીપણું અરિ પણ ગાણે દિલથી.

આદર સાથે ગણગણવાનું મન થાય છે. આજે પણ વૈષ્ણવમહારાજ જદુનાથ સાથે વિધવાવિવાહ વિશે ચર્ચા કરવા એ સભામાં એકલો ગયો હતો (જાનનું જોખમ ત્યારે હતું) તે તેની નીડરતા, સત્યપરકતાનું સ્મરણ થાય છે. આજેય ‘ચાર આનાના પોંઆ તો મળી રહેશે તેવી તેની ખુદારી- ખુમારી યાદ કરવી ગમે છે, આજે પણ નર્મદ-દલપત વચ્ચેની હરીફાઈની વાતો કરનારાઓ નર્મદે. ‘સરસ્વતીમંદિર’નું વાસ્તુ કર્યું ત્યારે દલપતરામ તેને ત્યાં ગયા હતા, એ તેનો હૃદયસ્થ પ્રેમ જુદી રીતે સ્મરણમાં આવે છે. દલપતરામના પુત્રના લગ્નમાં પણ વરઘોડા વખતે આ નર્મદ મોભી થઈને ઘૂમ્યો હતો. તે તેનો કવિ દલપતરામ માટે પ્રેમ સૂચવે છે.

નર્મદને યાદ કરવાનાં એમ અનેક કારણો આપણી પાસે છે. તે માત્ર ગુજરાતની જ નહીં, માત્ર ગુજરાતી ભાષાની જ નહીં, ભારતની સંપત્તિ છે. વીરતાને યાદ કરીએ, રસિકતાને યાદ કરીએ, ટેકીપણાને યાદ કરીએ, અસ્મિતાને યાદ કરીએ, સુધારકપણાને યાદ કરીએ, ગદ્ય-પદ્યનાં તે કાલે મળેલાં નવ્ય રૂપોનું સ્મરણ કરીએ,

આપના નાના-મોટા / સારા-માઠા-સામાજિક ધાર્મિક પ્રસંગો દરમિયાન ભાગવત વિદ્યાપીઠ-સોલામાંથી ચૈદિક-ધાર્મિક વિધિ કરાવવામાં નિષ્ણાત ભૂદેવો દ્વારા કરાવવા માટે સંપર્ક કરો... બ્રહ્મક્ષત્રિય (ખત્રી) સમાજના જ્ઞાતિગોર, સ્વ. નટવરલાલ ડી. કનેયાના સુપુત્ર, ૪૫ વર્ષના અનુભવી,

શ્રીકાન્ત નટવરલાલ કનેયા (હાલ USA)

સંપર્ક સૂત્ર : 98250 75984 (WhatsApp)

ભારતીય સમય : સવારે - ૫ થી ૧૦, સાંજે - ૫ થી ૧૦

વિશેષ નોંધ : Online વિધિ પણ કરાવી આપીશું.